

Triops cancriformis

Hästskoräka

Kräftdjur, Limniska bladfotingar och storkräfter

NE

NA

LC

DD

NT

VU

EN

CR

RE

Nära hotad (NT)
B1ac(iv)+2ac(iv)

Klass: Branchiopoda (bladfotingar), **Ordning:** Notostraca (sköldbladfotingar), **Familj:** *Triopsidae*, **Släkte:** *Triops*, **Art:** *Triops cancriformis* - hästskoräka Bosc. **Synonymer:**

Kännetecken

Hästskoräkan är världens äldsta kända, nu levande, djurart och har hittats i 220 miljoner år gamla fossila lager från Trias-perioden. Arten tillhör gruppen *Notostraca*, sköldbladfotingar, som karakteriseras av att huvud och framkropp är täckta av en kraftig, uppifrån tillplattad ryggsköld. Ryggskölden har en jämnt rundad kant framtill och en djup inskränning baktill. Därav kommer liknelsen med en hästsko i det svenska namnet. Hästskoräkans maximilängd kan uppgå till hela 100 mm, där ryggskölden utgör nästan halva längden. Kroppsfärgen är gulbrun. Bakkroppen är lång, smal och består av många små segment. Bakkroppen avslutas med en lång ändgaffel bestående av två spröt, s.k. furca. Antenner och antennulae är mycket små. De första paren mellankroppsben har långa utskott, s.k. enditer, som användes för förflyttning när djuret kryper på botten. De övriga benen, som ständigt är i rörelse, är plattade och flikiga. Dessa ben, des.k. phyllopodierna, används för kortare simturer, men tjänstgör främst som organ för andning, samt för filtrering och transport av födopartiklar till munnen. Två fasettögon och ett mediant naupliusöga är placerade uppe på ryggskölden, nära framkanten. Hästskoräkan kan uppträda på liknande lokaler (fr a i östra Kalmar län) som en annan sköldbladfoting, spetsköldbladfotingen *Lepidurus apus*. Arterna kan dock skiljas åt genom att den senare har ett långt plattat utskott på sista bakkroppssegmentet, som sticker ut mellan ändgaffelns två spröt. Utskottet saknas hos hästskoräkan, där bakkanten på sista bakkroppssegmentet istället buktar inåt. I Sverige lever ytterligare en art av sköldbladfoting. Det är *Lepidurus arcticus*, som lever i småvatten och sjöar i högfjällsområdet.

Utbredning och status

Vida spridd art som finns i stora delar av Afrika och Eurasien. Den kan vålla problem för risodlingar, då den bökar upp nysådda risplantor under födosöket. Arten förekommer i hela Europa upp till sydliga delar av Skandinavien. I Sverige lever arten vid ett fåtal lokaler på Öland, men har även påträffats två gånger i Västra Götaland (varav det ena fyndet var ett fullvuxet exemplar i en pöl på Heden, mitt i Göteborg).

Ekologi

Hästskoräkan lever i fiskfria, solexponerade småvatten som ofta torkar ut under sommaren. Den är mycket väl anpassad till att leva i temporära småvatten. Arten kan utvecklas oerhört snabbt vid tillgång till vatten, näring och tillräckligt hög temperatur. Den har generellt två generationer i Sverige, en på våren/försommaren och en på hösten, då de små pölarerna håller vatten. Innan vattensamlingen torkar ut lägger honorna sina ägg, som överlever både infrysning och över tio års torka i väntan på nästa gynnsamma tillfälle. Förökningen sker med partenogenetiska honor (jungfrufödelse). Hannar är mycket sällsynta i Skandinavien, men längre söderut är könkvoten mer balanserad. Honan bär äggen i en kapsel fäst vid 11:e bakkroppssegmentet. Äggen kan spridas till nya vattensamlingar med vinden eller med fåglar, då de lätt fastnar på fåglars ben. Hästskoräkan är en allätare och ger sig på allt som kommer i dess väg, även nyömsade artfränder. I de temporära vattensamlingar där den lever, finner man den ofta tillsammans med ett av sina bytesdjur, hållkarsräkan *Tanytastix stagnalis*.

Hot

Arten har gått starkt tillbaka i Västeuropa. I Skandinavien är lokalerna spridda och består ofta av endast ett fåtal individer. Småvatten förstörs lätt genom utdikning och igenfyllning. De är även mycket känsliga för miljögifter och övergödning med igenväxning som följd. Arten är känslig för fiskpredation, och inplantering av fisk kan snabbt utrota en population. Kolonisation av andra djur som konkurrerar om födan är också ett potentiellt hot.

Åtgärder

De viktigaste åtgärderna är fredande av kända lokaler och återställande av gamla dammar.

Övrigt

tri-, Lat. "tre" + ops, Lat. "ögon", syftar till de tre ögonen på mitt på skalets ovansida, i e två fasettögon och ett mediant naupliusöga; cancriformis, Lat. "krabbformad", syftar på den tillplattade kroppsformen.

Naturvård

Åtgärdsprogram: Under produktion

Litteratur

Franzén, Å. 1996. Brachiopod Crustaceans in the Temporary Waters of Fennoscandia. Memoranda Soc. Fauna Flora Fennica 72: 37–46. BILD (Fig. 7).

Författare

Kennet Lundin 2003. © ArtDatabanken, SLU 2006.